

Інформаційний лист Рамсарського водно-болотного угіддя (ВБУ)
“Процівські мілководдя” – “Protsivski Shallows”

1. Ім'я та адреса укладача листа ВБУ:

Мальцев Володимир Інокентійович, к.б.н., с.н.с
докторант, Національний аграрний університет
директор, ННУ Інститут екології (ІНЕКО) Національного екологічного центру України
вул. Закревського, 23-А, кв. 90, Київ, Україна
тел. + 380 44 546 0073, +380 67 442 0023
E-mail: maltsev@fm.com.ua

Зуб Леся Миколаївна, к.б.н.
ст. наук. співробітник
Інститут зоології ім. І.І. Шмальгаузена НАН України,
вул. Б.Хмельницького, 15, Київ, Україна
тел. + 380 044 266 3341, + 380 044 453 2119
E-mail: tarashch@i.com.ua

Карпова Галина Олексіївна, к.б.н.
ст. наук. співробітник
Інститут гідробіології НАН України,
Пр-т Героїв Сталінграду, 12, Київ, Україна
тел. + 380 44 546 0073, + 380 44 418 9111
E-mail: maltsev@fm.com.ua

2. Країна: УКРАЇНА

3. Дата: червень 25, 2004

4. Назва Рамсарського угіддя:
“Процівські мілководдя” – “Protsivski Shallows”

Примітка: “Процівські мілководдя” є лівобережним мілководдям верхньої частини Канівського водосховища.

5. Карта Рамсарського угіддя.
а) тверда копія
б) цифровий (електронний) формат

6. Географічні координати:
а) крайніх пунктів
50°14 N – 50°11 N 30°45 E – 30°47 E
б) центру
50°12 N 30°46 E

7. Розташування:

ВБУ представляє собою прибережні мілководдя, зарослі водяною рослинністю, та плавнево-острівний масив, розташовані при лівому березі Канівського водосховища біля с. Проців Бориспільського р-ну Київської області, на землях Процівської сільської ради. Територія ВБУ повністю входить до складу іхтіологічного заказника місцевого значення “Процівський”, створеного Рішенням шостої сесії XXIII скликання Київської обласної Ради від 02.02.99 № 79-06-XXIII. Охоронне зобов'язання видано Процівській сільській раді Бориспільського району Київської області.

Входить до складу ІВА № 191 “Луки біля с. Проців” (Meadows near Procriv village)

8. Висоти: 91,1 м

9. Площа: 563,0 га

10. Короткий огляд:

Процівські мілководдя тягнуться вздовж лівого берега Канівського водосховища від урізу води до фарватеру близько сіл Вишеньки та Проців в “Голубій зоні” околиць Києва. ВБУ представляє собою затоплену на глибину 1-3 м водами Канівського водосховища лівобережну заплаву Дніпра, лежить на західному схилі Українського кристалічного щита в західній частині Придніпровської низовини, поверхня якої складена піщаними, піщано-глинистими та лесовими відкладами.

Мілководдя, з яких складається ВБУ, на 60-70% зайняті зануреною рослинністю, на відкритих мілководдях домінують широколисті рдесники (*Potamogeton perfoliatus*, *P. lucens*). По берегах і на островах звичайні заплавні ліси з домінуванням верби білої (*Salix alba*) та тополі чорної (*Populus nigra*). В акваторії є декілька островів, покритих рослинністю. Прибережна смуга та простір між островами та берегом заростає повітряно-водною рослинністю з домінуванням рогузу вузьколистого та очерету звичайного. Тут зростають види, занесені до Червоного Списку водних макрофітів України: водяний горіх плаваючий (*Trapa natans*) (С2), водяна папороть сальвінія плаваюча (*Salvinia natans*) (С2), латаття біле (*Nymphaea alba*) (С3), глечики жовті (*Nuphar lutea*) (С3); перші два види занесені також до Червоної книги України. Значні площі займають угруповання глечиків жовтих, латаття білого та водяного горіха, які також занесені до Зеленої книги України.

На теперішній час в умовах інтенсивного освоєння прибережних мілководь правого берега Дніпра під будівництво (ділянка Київ-Трипілля), Процівські мілководдя є дуже цінним нерестовищем, місцем нагулу та зимівлі масових дніпровських видів риби: плітки (*Rutilus rutilus*), ляща (*Abramis brama*), в'язя (*Leuciscus idus*), білизни (*Aspius aspius*), щуки (*Esox lucius*), судака (*Lucioperca lucioperca*) та інших.

Процівські мілководдя є місцем перебування численних видів водних птахів: крякви, гоголя, лисухи, куликів тощо, а також чаплі сірої та великої білої. Це також важливе місце зимівлі крижня, черні морської, орлана-білохвоста та інших водоплавних та навколводних птахів. Кількість зимуючих птахів залежить від погодних умов, що склалися під час зимівлі, і коливається від 200-300 до 2000-3000 особин.

Серед ссавців, які зустрічаються на території ВБУ, відзначимо занесеного до “Червоної книги України” горностая (*Mustela erminea*).

11. Рамсарські критерії:

2, 4, 8.

12. Обґрунтування кожного критерію, внесеного до списку у пункті 11:

(2). Процівські мілководдя підтримують існування популяцій вразливих видів: водяного горіха плаваючого (*Trapa natans*) сальвінії плаваючої (*Salvinia natans*), горностая (*Mustela erminea*), а також рідкісних угруповань: глечиків жовтих (*Nupharetum lutei*, *Nupharo lutei-Nymphaeetum albae*), латаття білого (*Nymphaeetum albae*) та водяного горіха плаваючого (*Trapeta natantis*).

(4). ВБУ забезпечує нерестові умови та зростання молоді фітофільних риби – мешканців Канівського водосховища: плітки (*Rutilus rutilus*), ляща (*Abramis brama*), в'язя (*Leuciscus idus*), білизни (*Aspius aspius*), щуки (*Esox lucius*), судака (*Lucioperca lucioperca*) та ін. Це також місця гніздування численних водноплавних птахів.

(8). ВБУ є одним з основних на Канівському водосховищі нерестовищем, місцем нагулу та зимівлі масових видів риби: плітки (*Rutilus rutilus*), ляща (*Abramis brama*), в'язя (*Leuciscus idus*), білизни (*Aspius aspius*), щуки (*Esox lucius*), судака (*Lucioperca lucioperca*) та ін.

13. Біогеографія:

Ботаніко-географічна приналежність ВБУ: Північна лісостепова область Дніпровської терасової рівнини, Дніпровський заплавно-боровий район.

Зоогеографічна приналежність ВБУ: Палеарктичний відділ, Європейсько-Сибірська область, Європейська лісостепова провінція.

14. Фізичні особливості ділянки:

Процівські мілководдя представляють собою затоплену на глибину 1-3 м водами Канівського водосховища лівобережну заплаву Дніпра, лежать на західному схилі Українського кристалічного щита в південно-західній частині Придніпровської низовини, поверхня якої складена піщаними, піщано-глинистими та лесовими відкладами. Ложе складене в основному алювіальними відкладами.

ВБУ в теперішньому вигляді виникло внаслідок зарегулювання Дніпра греблею Канівського водосховища. Гідрологічний режим визначається гідрологічним режимом водосховища, зокрема динамікою рівня.

15. Фізичні дані водозбірного басейну.

ВБУ повністю знаходиться у межах водозбірного басейну р. Дніпро. Основними джерелами надходження води є власне р. Дніпро, що надходить до Канівського водосховища через греблю Київської ГЕС, та р. Десна. Інші джерела – річки Стугна, Либідь, Красна, Бобриця, Свирч, Леглич; річки Козинка, Павлівка та Трубіж у зв'язку з одамбуванням берегів водосховища прямого виходу в нього не мають, їхні води потрапляють до Дніпра внаслідок перекачування. Від північного кордону України до ВБУ Дніпро тече схилом Українського кристалічного щита, поверхня якого складена піщаними, піщано-глинистими та лесовими відкладами. Більша частина водозбірної території вкрита опідзоленими, вилуженими та типовими чорноземами. Основу землекористування становлять сільськогосподарське та лісогосподарське користування. Значні площі зайняті населеними пунктами, найбільшим з яких є м. Київ.

Клімат водозбірного басейну помірно континентальний. Льодостав на Канівському водосховищі як правило триває з грудня до березня.

16. Гідрологічні умови:

ВБУ є частиною Канівського водосховища, і його рівневий режим визначається динамікою спрацювання останнього. Нижче наведена орієнтовна динаміка рівнів води у водосховищі і, відповідно, в межах ВБУ, в роки середньої водності (НПР – 81,0 м над рівнем моря).

	Місяці											
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X	XI	XII
Рівень відносно НПР, см	- 40	- 50	- 50	+ 50	НПР	НПР	НПР	- 20	- 30	- 30	- 40	- 50

Мілководдя, з яких складається ВБУ, на 60-70% зайняті зануреною рослинністю, на відкритих мілководдях, які відчувають істотний вплив згінно-нагінної вітро-хвильової активності, домінують широколисті рдесники (*Potamogeton perfoliatus*, *P. lucens*).

17. Тип водно-болотного угіддя:

М · 6.

18. Головні екологічні особливості:

Основна частина ВБУ – це мілководдя, які піддаються інтенсивному вітро-хвильовому впливу з боку плеса водосховища і на 60-70% зайняті зануреною рослинністю. Тут домінують широколисті рдесники (*Potamogeton perfoliatus*, *P. lucens*). По берегах і на островах звичайні заплавні ліси. В акваторії є декілька островів, покритих рослинністю. Прибережна смуга та

острови заростають повітряно-водною рослинністю з домінуванням рогозів вузьколистого та очерету звичайного.

19. Найбільш цінна флора:

В межах ВБУ зростають види, занесені до Червоного Списку водних макрофітів України: водяний горіх плаваючий (*Trapa natans*) (С2), водяна папороть сальвінія плаваюча (*Salvinia natans*) (С2), латаття біле (*Nymphaea alba*) (С3), глечики жовті (*Nuphar lutea*) (С3); перші два види занесені також до Червоної книги України. До Зеленої книги України занесені угруповання глечиків жовтих, латаття білого та водяного горіха.

20. Найбільш цінна фауна.

В зоні ВБУ зустрічається горностай (*Mustela erminea*). Крім того, під час зимівлі тут може перебувати орлан-білохвіст (*Haliaeetus albicilla*). Обидва види занесені до Червоної книги України.

21. Соціальна і культурна цінність:

Соціальна цінність ВБУ полягає у його ролі у відтворенні масових видів риб Канівського водосховища, які є об'єктом як комерційного, так і аматорського промислу (щорічний комерційний вилов становить 220-260 тон).

Це також важливе місце відпочинку киян та мешканців інших ближніх населених пунктів.

22. Земельне володіння:

Угіддя: землі знаходяться в розпорядженні Процівської сільської ради (Бориспільський р-н Київської області).

23. Поточне землекористування:

- (а) території і акваторії охороняються, об'єкт природно-заповідного фонду України
- (б) землі Державного лісового фонду.

24. Чинники (минулі, поточні, потенційні) несприятливого для угідь впливу екологічного характеру, включаючи зміни в природокористуванні або проекти розвитку:

ВБУ:

У минулому – спрацювання рівня води в нерестовий період, рибальство і полювання, а також браконьєрство. Нині – спрацювання рівня води в нерестовий період, браконьєрство. Є загроза вторгнення на територію/акваторію ВБУ забудовників.

Прилегли території:

У минулому - нерегульована рекреація, браконьєрство. Нині – безсистемне котеджне будівництво, що супроводжується наливними роботами, знищенням місць існування видів рослин і тварин, що охороняються, та зміною гідрологічного режиму; нерегульована рекреація.

25. Вжиті заходи щодо збереження:

Створено іхтіологічний заказник місцевого значення “Процівський” згідно Рішення шостої сесії ХХІІІ скликання Київської обласної Ради від 02.02.99 № 79-06-ХХІІІ; Охоронне зобов'язання видано Процівській сільській раді Бориспільського району Київської області.

26. Запропоновані заходи щодо збереження:

Доцільно розширення території та створення заказника загальнодержавного значення.

Відповідно до Закону України “Про Загальнодержавну програму формування національної екомережі на період до 2015 р.” територія ВБУ має увійти до складу Дніпровського Меридіонального екокоридору.

27. Поточні наукові дослідження:

Дослідження згідно наукових програм наукових установ НАН України (Інститут зоології ім. І.І.Шмальгаузена, Інститут ботаніки ім. М.Г.Холодного, Інститут гідробіології), а також Інституту екології (ІНЕКО) Національного екологічного центру України.

28. Поточний стан освіти:

ВБУ мало використовується для освіти, проте є можливість проводити тут екскурсії студентів біологічних спеціальностей ВНЗ Києва та Київської області, а також організувати екологічні екскурсії для мешканців Києва, прилеглих до ВБУ населених пунктів та відпочивальників з місцевих баз відпочинку.

29. Поточний стан рекреації і туризму:

Рекреаційна активність на території ВБУ дуже висока, що пов'язано з близькістю м. Києва з населенням майже 3 млн. мешканців. В основному ВБУ відвідується рибалками-аматорами.

30. Юрисдикція:

Заказник "Процівський" підпорядковано Процівській сільській раді Бориспільського району Київської області.

31. Управління ВБУ:

Процівська сільська рада:

с. Проців, Бориспільський р-н,

Київська обл., Україна

Голова Процівської сільської ради: Л.Чешко

32. Література

Влияние рыбного хозяйства на биологическое разнообразие в бассейне реки Днепр. Определение пробелов и проблем. – К.: «Академперіодика», 2003. – 188 с.

Географічна енциклопедія України: ред. колегія: О.М. Маринич (відповід. ред.) – К. "УРЕ ім. М. Бажана". 1989. – Т. 1 – 416 с.

Географічна енциклопедія України: ред. колегія: О.М. Маринич (відповід. ред.) – К. "УРЕ ім. М. Бажана". 1990. – Т. 2 – 480 с.

Геологические памятники Украины. – К.: Наук. Думка, 1985. – 156 с.

Гринжевський В.М. Аквакультура України. – К.: 1998. – 364 с.

Закон України "Про Загальнодержавну програму формування національної екологічної мережі України на 2000-2015 роки". – ВВР, 2000, N 47, ст.405

України. – Київ, 1999. – С. 13-22.

Зеров К.К. Формирование растительности и зарастание водохранилищ днепровского каскада. – К.: Наук. Думка, 1977. – 198 с.

Костюшин В., Михалевич І. Матеріали до зимового 94/95 рр. обліку птахів //

Матеріали конференції 7-9 квітня 1995 р., Ніжин. – Київ, 1996. – С. 32-33.

Макрофіты – индикаторы изменений природной среды. – К.: Наук. Думка, 1993. – 436 с.

Правила експлуатації водосховищ дніпровського каскаду. – К: "Генеза". – 2003. – 176 с.

Природа Украинской ССР. Ландшафты и физико-географическое районирование /Маринич А.М., Пащенко В.М., Шищенко П.Г./– Киев: Наук. думка, 1985. – 224 с.

Червона книга України: Тваринний світ – К.: Укр. енциклопедія, 1994 – 464с.

Червона книга України: Рослинний світ – К.: Укр. енциклопедія, 1996 – 608 с.

Maltsev V.I. Draft Management Plan for the Kaniv Reservoir. – Lelystad. (the Netherlands) – 2002. - 41 p.